

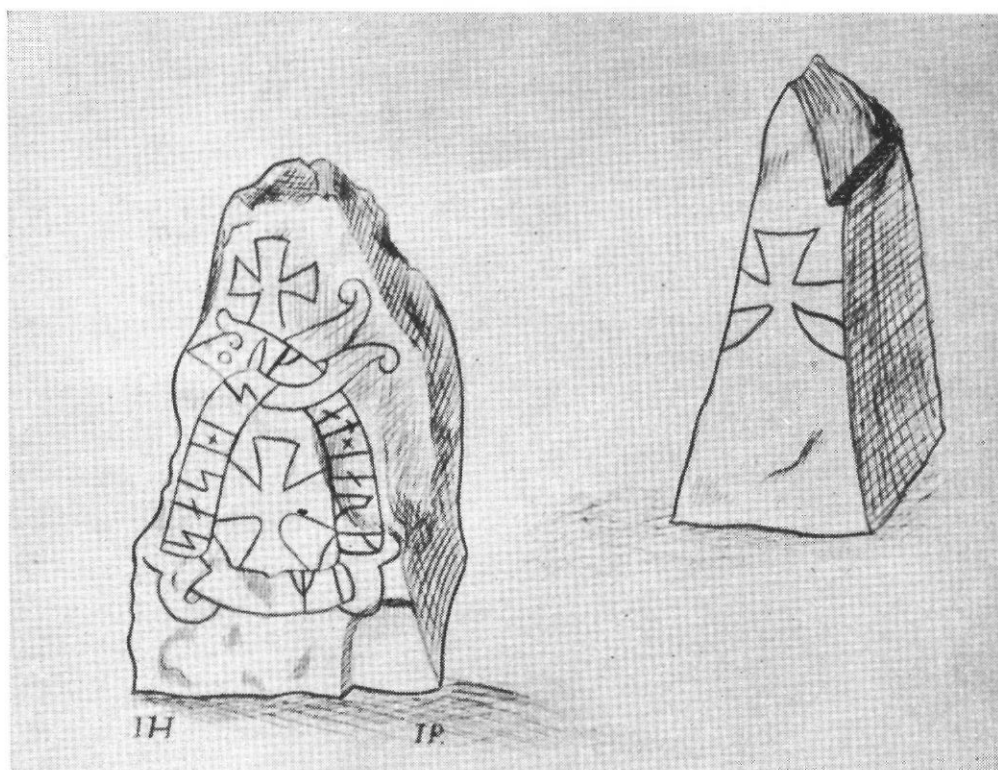

Fig. 185. U 187, 188. Gillberga, Össeby-Garns sn. Efter teckning av Peringskiöld.

188. Gillberga, Össeby-Garns sn.

Pl. 120.

Litteratur: B 237, L 596, D 2:167. J. Hadorph, Resejournal (i: Peringskiölds Monumenta 3); J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 26, Monumenta 3, bl. 32; O. Celsius, SR 2 s. 137; UFT h. 10 (1882), s. 218; S. Bugge, Runverser (ATS 10:1), s. 153; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 18, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, teckning (i F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Peringskiölds Monumenta och B 237); Dybeck a. a.; Brate foto 1916 (ATA).

Runstenen står 125 m. NV om Bond-Gillberga, på östra sidan av utfartsvägen från Bond-Gillberga till landsvägen Brottbys—Stångberga. — Hadorph uppger som plats: »vthi gårdsbacken» och Peringskiöld: »Gillberga norra gårdsbacka i Garns Sochen». Dybeck: »I Gillberga gärde, nordligt från byn, är en björkbeväxt, oupptagen höjd, å hvilken denne runsten står bland hedna grafkullar». Efter allt att döma står runstenen kvar på ursprunglig plats.

Gråsten. Höjd 1,30 m., bredd (nedtill) 0,80 m. Ristningen är i stort sett tydlig.

Inskrift:

sasi × is uk at × iarkir
5 10 15

Sasi es ok at Iargæir.

»Denna är ock efter Jarger.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut, icke heller efter 6 **s**, framför 7 **u**, efter 8 **k**. Flera stavar nå ej ned till slinglinjen: 1 **s**, 6 **s**, 14 **k**, huvudstaven i 7 **u** och 13 **r**. Ristningen är nedtill på h. sidan skadad och otydlig. En rak linje efter 14 **k** är sannolikt ornament; jfr att en motsvarande linje finnes på andra sidan, framför 1 **s**. 15 **i** är skadat på mitten, av 16 **r** är v. bistaven borta.

Runstenen är försedd med två kors, av samma typ som på U 186 och 187. Det övre korset saknar fotlinje. Det nedre upptar det triangelformiga utrymmet mellan runslingorna.

Dybeck uppfattar felaktigt 7—8 **uk** som en form av verbet 'hugga' och vill supplera (**hi**)**uk**. I UFT översattes inskriften: »Såse (är den) som högg (stenen) efter Jernger». Bugge påpekar, att **sasi** är den äldsta bevarade formen av pronomenet 'denne' i sg. nom. mask. och sålunda icke ett mansnamn. Han översätter inskriften: »denne (Sten) er ogsaa (reist) efter Jargeir».

I Gillberga äng restes den stora minnesvården över Jarger, bestående av en praktfull runsten (U 186), en korsmärkt sten (U 187) och en stensättning av flera resta stenar. Sannolikt har en vägförbindelse här gått från höjden vid Garns kyrka över sankmarken kring Näfsån upp till Gillberga. I närheten av vadstället mottogs färdemannen då av det minnesmärke, som sönerna Trane och Åsbjörn låtit utföra till minnet av sin fader Jarger. När han sedan fortsatte upp till byn, påträffade han där ännu en runsten, på vilken han läste, att också denna sten var rest efter Jarger.

189. L. Karby, Össeby-Garns sn.

Litteratur: B 116, L 479. J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 19, Monumenta 3, bl. 172; O. Celsius, SR 2 s. 107; UFT h. 10 (1882), s. 217; E. Hellquist, Om de svenska ortnamnen på -inge, -unge och -unga (i: Göteborgs Högskolas Årsskrift, 1905), s. 260; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 25; O. von Friesen i Namn och Bygd 18 (1930), s. 96.

Avbildning: Peringskiöld, teckning (i F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Peringskiölds Monumenta och B 116).

Runstenen fanns enligt Peringskiöld »Widh Lille Karby i Össby Sochen, på rygg liggjande». Den är numera försvunnen och har förgäves blivit eftersökt.

Gården L. Karby är numera obebyggd; den hör till Sjöberg. Den var belägen ungefär mitt emellan Väsby och Sjöberg, i närheten av skolhuset. Dybeck uppger 1868, att »grunderna efter husen finnas ännu och en myckenhet hednagrafvar är omkring dem, deribland två stående bauta-stenar och fem små treuddar. Jag räknade här öfver 20 grafkullar. Det tör icke töfva innan hela tågten upplöjes. Jag har fullt skäl till antagandet att denna grafflock för icke särdeles lång tid sedan sträckt sig ända till den nyss nämnde runstenen [U 194]. Under fem särskildta besök i trakten letade jag flitigt efter Karby-stenen (B 116, L 479), utan framgång ... Af bautilska ritningen kan slutas att stenen redan på 1600-talet icke mera var rest, hvadan han sedermera kunnat utan synnerligt omak obehörigt användas, i helt eller krossadt skick.»

Inskrift (enligt Peringskiöld):

frustin × uk × kati × i × kuliki × pir × litu × risa × stin × pana × uk × birsa × iftir × kuikbiarn × fapur sin
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Frøystæinn ok Kati i Kølingi þæir letu ræisa stæin þenna, ok Birsa, æftir Kvikbiorn, faður sinn.

»Frösten och Kåte i Kölinge de läto resa denna sten, och Bärsa, efter Kvickbjörn, sin fader.»

Till läsningen: Runan 17 är på Peringskiölds teckning tydligt **l**, icke **t**. Tvärs över slingan går emellertid här en skraffering, och denna har på träsnittet blivit tydligare markerad, så att runan har kommit att likna **t**. Så har den blivit läst av Celsius, av Liljegren och i UFT. Brate har **t** i Svenska runristare, s. 25, men har tidigare läst **l**, att döma av ett meddelande till Hellquist (Om de svenska ortnamnen på -inge, -unge och -unga, s. 260). v. Friesen läser **l**. 37 **a** har bst endast på v. sidan av hst. Inga stungna runor finnas.

Om namnet *Frøystæinn* se E. Wessén, Nordiska namnstudier, s. 75, om *Birsa* U 79. 10—13 **kati** kan återge ett *Kāti* eller ett *Gaddi*; båda dessa namn äro kända från svenska medeltidsurkunder. *Kāti* är bestämd form av adj. *kātr* 'glad, kåt'. Namnet är i inskrifterna sällsynt: nom. **kati** Vg 177, ack. **kata** Öl 5, Ög 88, gen. **kata** Gursten, Lofta sn, Småland (v. Friesen i